

KARL POPPER

Bitmeyen Arayış

2. Baskı

Karl R. Popper

Bitmeyen Arayış

Entelektüel Bir Otobiyografi

Unended Quest: An Intellectual Autobiography

Çeviren: Prof. Dr. Mustafa Acar

Serbest Kitaplar: 3

2. Baskı: Temmuz 2019;

1. Baskı: 2006 (Plato Film Yayınları)

ISBN 13: 978-605-69360-3-6

Copyright © 1976, 1986, 1992, Karl Popper

Copyright © 1974, The Library of Living Philosophers, Inc.

Copyright © 1994, 2002, The Estate of Karl Popper

Copyright © 2008, University of Klagenfurt / Karl Popper Library

Copyright © 2006 Mustafa Acar (Türkçe çeviri)

Kapak Tasarımı: **Furkan Şener** (www.furkansener.com)

Sayfa Tasarımı: **Serbest Kitaplar**

Baskı: **Repar Tasarım Matbaa**

Adres: Merkez Mah. Cernat Ulusoy Cad. No:43, Yenibosna, İstanbul

Telefon: (212) 514 05 71 • Sertifika No: 40675

KARL R. POPPER

Karl Raimund Popper, 1902 yılında, Viyana'da, Yahudilikten Lutheryenliğe geçen bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Üniversite öğrenimi sırasında matematik, fizik ve felsefe okudu. Müzik tarihi ve psikoloji ile de ilgilenen Popper 1928'de Viyana Üniversitesi'nden doktorasını aldı. 1937 yılında öğretim üyesi olarak Yeni Zelanda Üniversitesi'ne katıldı. 1946 yılında London School of Economics'e davet edildi ve 1969'da emekli oluncaya kadar burada mantık ve bilimsel yöntem profesörlüğü yaptı.

Aldığı onlarca ödölün yanısıra 1965'te Kraliçe II. Elizabeth tarafından "Sir" unvanıyla onurlandırılmıştır.

1994 yılında, 92 yaşındayken İngiltere'de vefat eden Popper'in külleri Avusturya'da defnedilmiştir.

Eserlerinden bazıları şunlardır:

- *Bilimsel Keşfin Mantığı* (*Logik der Forshung*, 1934) (İngilizce çevirisi, *The Logic of Scientific Discovery*, 1959).
- *Açık Toplum ve Düşmanları* (*The Open Society and Its Enemies*, 1945)
- *Tahminler ve Yadsımlar: Bilimsel Bilginin Gelişmesi* (*Conjectures and Refutations*, 1963)
- *Nesnel Bilgi: Evrimsel Bir Yaklaşım* (*Objective Knowledge An Evolutionary Approach*, 1972)
- *Kişi ve Beyni* (*The Self and Its Brain*, 1977) John C. Eccles ile birlikte.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	11
1. Her Şey Bilirlik ve Yanılabilirlik	13
2. Çocukluk Hâtıraları	15
3. İlk Etkilenmeler	18
4. Birinci Dünya Savaşı	22
5. Erken Bir Felsefî Sorun: Sonsuzluk	25
6. İlk Felsefî Başarısızlığım: Özcülük (Essentialism) Sorunu	27
7. Özcülük İle İlgili Uzun Bir Arasöz: Beni Çağdaş Filozofların Çoğundan Hâlâ Ayıran Şey	29
8. Kritik Önemde Bir Yıl: Marksizm; Bilim ve Sahte-Bilim	47
9. İlk Çalışmalar	57
10. İkinci Bir Arasöz: Dogmatik ve Eleştirel Düşünme; Tümevarımsız Öğrenme	65
11. Müzik	78
12. Çok-Sesli Müziğin Yükselişiyle İlgili Spekülasyonlar: Keşif Psikolojisi mi, Keşif Mantiğı mı?	80
13. İki Müzik Türü	87

14.	Sanatta, Özellikle de Müzikte İlerlemecilik	99
15.	Üniversitede Son Yıllar	106
16.	Bilgi Kuramı: <i>Logik der Forschung</i>	114
17.	Mantıksal Pozitivizmi Kim Öldürdü?	127
18.	Realizm ve Kuantum Kuramı	131
19.	Objektivite ve Fizik	140
20.	Doğruluk (Hakikât); Olasılık; Doğrulama	142
21.	Yaklaşan Savaş; Yahudi Sorunu	151
22.	Göç: İngiltere ve Yeni Zelanda	156
23.	Yeni Zelanda'da İlk Çalışmalar	161
24.	<i>Açık Toplum ve Tarihselciliğin Sefaleti</i>	164
25.	Yeni Zelanda'da Gerçekleştirilen Öteki Çalışmalar	173
26.	İngiltere: Londra İktisat ve Siyasal Bilimler Okulu	175
27.	İngiltere'de İlk Çalışmalar	182
28.	Amerika Birleşik Devletleri'ne İlk Ziyaret; Einstein'la Karşılaşma	184
29.	Sorunlar ve Kuramlar	191
30.	Schrödinger İle Tartışmalar	195
31.	Nesnellik ve Eleştiri	200
32.	Tümevarım, Tümdengelim, Objektif Gerçeklik	203
33.	Metafizik Araştırma Programları	214
34.	Fizikte Subjektivizmle Mücadele: Kuantum Mekaniği ve Eğilim	219
35.	Boltzmann ve Zamanın Oku	225
36.	Subjektivist Entropi Kuramı	235
37.	Bir Metafiziksel Araştırma Programı Olarak Darwinizm	241

38.	Dünya 3, ya da Üçüncü Dünya.....	260
39.	Zihin-Beden Problemi ve Dünya 3.....	271
40.	Olgular Dünyasında Değerlerin Yeri.....	279
SONSÖZ		285
MARKSİZME SONSÖZ, 1992		289
SONNOTLAR		291
ÖNEMLİ YAYINLAR VE BAŞLIKLARIN KISALTMALARI		335
SEÇİLMİŞ BİBLİYOGRAFYA		337
DİZİN		353

TEŞEKKÜR

BU OTOBİYOGRAFİ EN BAŞTA PAUL ARTHUR SCHILPP'İN editörlüğünde *Yaşayan Düşünürler Kütüphanesi* (La Salle, Illinois: The Open Court Publishing Company, 1974) için cilt 14/I ve 14/II olarak basılan iki ciltlik *Karl Popper'in Felsefesi* adlı eserin bir parçası olarak yazılmıştır. Söz konusu kütüphaneye yapılan tüm katkılar gibi, bu otobiyografi de, kütüphanenin kurucusu Profesör Schilpp'in inisiyatifiyle gerçekleşmiştir. Kendisine bu bağlamda yaptığı her şey için ve biyografimin tamamlanmasını 1963'ten 1969'a kadar bitmeyen bir sabırla beklediği için minnettarım.

Ernst Gombrich, Bryan Magee, Arne Peterson, Jeremy Shearmur, Pamela Watts, hepsinden önemlisi de David Miller ve karıma, okuma ve ilk nüshaları düzeltme konusunda gösterdikleri sabırdan dolayı müteşekkirim.

Orijinal nüshanın hazırlanması sırasında pek çok problem baş gösterdi. İlk tashihler yapıldıktan sonradır ki, teknik nedenlerle, dipnotların her bölümün sonunda toplanması karan alındı. (Bu önemsiz bir şey değil; zira ilk nüsha,

notların ilgili sayfaların altında dipnot olarak yer alacağı anlayışıyla hazırlanmıştı.)

Profesör Eugene Freeman, Bayan Ann Freeman ve yazı işleri elemanlarının *Yaşayan Düşünürler Kütüphanesi*'nin orijinal ciltleri hazırlanırken verdikleri hizmet muazzamdı, kendilerine burada yardımları ve ilgileri için bir kez daha teşekkür ediyorum.

Bu baskının metni yeniden gözden geçirilmiştir. Birkaç küçük ekleme yapılmış, bir pasaj metinden çıkarılarak notların 20. maddesine eklenmiştir.

Penn, Buckinghamshire

Mayıs, 1975

K. R. P.

“Neyi atıp neyi alıkoymalı? İşte sorun bu.”

HUGH LOFTING,

Doktor Dolittle’in Hayvanat Bahçesi

1. Her Şey Bilirlik ve Yanılabilirlik

Yirmi yaşımıdayken kendimi Viyana’da Adalbert Pösch adında yaşlı bir mobilya ustasının yanında çıraklık yaparken buldum. Birinci Dünya Savaşı’ndan kısa bir süre sonra, 1922’den 1924’e kadar onun yanında çalıştım. Georges Clemenceau’ya benzerdi, ama çok yumuşak huylu ve iyiliksever bir insandı. Kendisinin güvenini kazandıktan sonra, işyerinde yalnız olduğumuz zamanlar, sık sık o bi-tip tükenmek bilmeyen bilgi hazinesinden yararlanmamı sağlardı. Bir keresinde bana hiç durmadan çalışan bir makinenin çeşitli modelleri üzerinde uzun yıllar çalıştığını anlatmış, gülerek eklemişti: “Yapamazsın derler; ama bir yapılınsın, bu sefer farklı konuşacaklar!” Sıkça başvurduğu bir âdeti vardı; bana tarihle ilgili bir soru sorar, (kendisinin gurur duyduğu üzere, çırağının, yani benim bir üniversite öğrencisi olmama rağmen) cevabını bilmediğim anlaşıncı da, soruyu kendisi cevaplardı. “Peki, şunu biliyor musun?” diye sorardı, “Uzun potinleri kim icat etmiş acaba? Bilmiyor musun? Wallenstein, Friedland Dükü, Otuz yıl Savaşla-

rı sırasında.” Bundan da zor bir iki soru daha sorup bunları da zaferiyle övünen bir edâ ile yine kendisi cevapladıktan sonra, ılımlı bir iftiharla derdi ki: “Sen var ya, bana ne istersen sorabilirsin: *Ben her şeyi bilirim.*”

İnanıyorum ki, bilgi kuramı hakkında, sevgili her şeyi bilir ustam Adalpert Pösch'den başka kimseden bu kadar şey öğrenmedim. Benim bir Socrates şakirdi hâline gelmemde hiç kimsenin onun kadar etkisi olmamıştır. Çünkü bana yalnızca ne kadar az şey bildiğimi değil, aynı zamanda imrenebileceğim yegâne hikmetin, cehaletimin sonsuzluğunu daha iyi görmemi sağlayan hikmet olduğunu öğreten de, ustamdı.

Bir yazı masası üzerinde çalışırken zihnimi meşgûl eden şeyler bu ve epistemoloji alanına giren buna benzer diğer düşüncelerdi. O günlerde, pek çok çekmecesini olan, maun ağacından yapılma, diz boşluğu olan masalardan oluşan büyük bir sipariş almıştık. Korkarım bu masalardan bazılarının kalitesi, özellikle de bunların üzerindeki Fransız cilâsı, zihnimin epistemolojiyle meşgûl olmasından fena hâlde zarar görmüştür. Bu durum ustama da bana da, benim bu tür bir iş için fazlasıyla câhil ve fazlasıyla yanılabilir biri olduğumu düşündürüyordu. Dolayısıyla, Ekim 1924'te çıraklığımı tamamladıktan sonra maun yazı tahtaları imâlâtından daha kolay bir işe bakmam gerektiğine karar verdim. Bir yıl kadar, daha önce de yapmış ve çok zor bulmuş olduğum, ihmâl edilmiş çocuklara yönelik sosyal yardım işiyle uğraştım. Daha sonra, esas itibariyle öğrencilik ve yazmakla geçen beş yılın ardından evlendim ve Öğretmen olarak mutlu bir hayata başladım. Yıl 1930'du.

O zamanlar, her ne kadar 1934 sonlarında *Logik der Forschung'u* (*Bilimsel Araştırmanın Mantığı*) yayınladıktan sonra biraz yorgun düşmüş olsam da, okul öğretmenliğini sürdürmek dışında hiçbir kariyer hedefim yoktu. Durum

böyle olunca, profesyonel bir düşünür olmak üzere 1937 yılında öğretmenliği bırakma fırsatı elime geçtiği zaman kendimi çok şanslı hissettim. Otuz beş yaşındaydım ve artık hem epistemolojiyle uğraşıp, hem de bir yazı masası üzerinde nasıl çalışılabileceği sorununu nihâyet çözmüş olduğumu düşünüyordum.

2. Çocukluk Hâtıraları

Çoğumuz doğum yeri ve tarihimizi bilsek de –benimki 28 Temmuz 1902, Viyana’nın Ober St. Veit bölgesinde Himmelhof denen bir yer– entelektüel yaşamının ne zaman başlamış olduğunu bilenlerin sayısı oldukça azdır. Felsefi gelişimin bazı erken dönem aşamalarını hatırlıyorum. Her şeyden önce, bunun duygusal ve manevî gelişimimden daha sonra başlamış olduğu kesin.

Bir çocuk olarak, sanırım, biraz püritendim, hattâ –muhtemelen kendim dışında kimseyi yargılayacak konumda olmadığım duygusu tarafından törpülenmiş olsa da– ah-lâken kendini üstün gören kuralcı bir tutuma sâhiptim. Hatırlayabildiğim en eski anılarım arasında, büyüklerime ve benden daha iyilere karşı beslediğim hayranlık duyguları var; örneğin, kuzenim Eric Schiff. Onun benden bir yaş büyük oluşuna, düzenliliğine ve özellikle de iyi görünüşüne çok imrenirdim. Bu özelliklerin her zaman önemli ve ulaşılmaz şeyler olduğuna inanmışımdır.

Bugünlerde, çocukların doğaları gereği acımasız olduklarının söylendiğine sık sık tanık oluyoruz. Ben buna inanmıyorum. Bir çocuk olarak ben, Amerikalıların “yufka yürekli” diye tâbir ettikleri türden biriydim, hatırladığım en güçlü duygularımdan biri de merhamet idi. Bu duygu, benim henüz dört veya beş yaşındayken başımdan geçen ilk âşık olma deneyiminin ana unsuru-ydu. Anaokuluna

götürülmüştüm, orada küçük bir güzel kız vardı, gözleri görmüyordu. Hem gülümseyişinin büyüğü, hem de görmemesinin üzüntüsü nedeniyle kalbim parçalanmıştı. İlk görüşte âşık olmak denen şeydi başıma gelen. Sâdece bir kez, o da yalnızca bir veya iki saat görmüş olmama rağmen, onu hiçbir zaman unutmadım. Beni bir daha anao-kuluna göndermediler; annem ne kadar üzgün olduğumu muhtemelen fark etmişti. Viyana'daki insanı umutsuzlu-ğa düşüren yoksulluk, küçük bir çocukken beni sarsan en önemli sorunlardan biriydi, o kadar ki bu sorun hemen her zaman zihnimin bir köşesindeydi. Bu yüzyılın başın-daki yoksulluğun nasıl bir şey olduğunu, bugün Batılı de-mokrasilerde yaşayanların çok azı bilir: Erkekler, kadınlar ve çocuklar açlıktan, soğuktan ve umutsuzluktan musta-ripti. Biz çocuklar dayanamıyorduk. Yoksul insanlara ver-mek üzere bir iki bozukluk istemekten başka, elimizden gelen bir şey yoktu.

Bu tür faaliyetlerden bize bahsetmemiş olsa da, baba-mın bu durum karşısında bir şeyler yapmak için çok bü-yük gayretler gösterdiğini ancak yıllar sonra öğrendim. Evsizler yurdu işleten iki komitede görev yapıyordu: Biri, uzun yıllar şefliğini yaptığı öksüzler yurdu işleten bir Hür-masonlar locasıydı. Mason olmayan diğer komite ise, evsiz yetişkinler ve aileler için geniş çaplı bir müessese inşa edip işletmişti. (Bu sonraki müessesede –“*Asyl für Obdachlose*”– kalanlardan biri de, Viyana'daki ilk ikâmeti sırasında orada kalmış olan, Adolf Hitler idi.)

Babamın bu çalışması, eski İmparatorun onu Francis Jo-seph Birliği'nde şövalye yapmasıyla beklenmedik bir takdir kazanmıştı. Bu durum sâdece bir sürpriz olmakla kalma-yıp, aynı zamanda bir sorun da yaratmış olmalıydı. Gerçi babam –Avusturyalıların çoğu gibi– İmparator'a saygı du-

yardı, ama kendisi John Stuart Mill ekolüne mensup radikal bir liberaldi, tam bir hükûmet muhalifiydi.

Hattâ Hürmason biri olarak, o zamanlar –Francis Joseph’in Macar hükûmeti tarafından olmasa bile– Avusturya hükûmeti tarafından yasadışı ilân edilmiş bir derneğin üyesiydi. Bundan dolayı Hürmasonlar sık sık Macar sınırları içinde, Pressburg’ta (şimdi Çekoslovakya’daki Bratislava) toplanırlardı. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, anayasal bir monarşi olsa da, ülke iki parlamento tarafından yönetiliyor değildi: Her iki tarafta bulunan kabinelerin başbakanlarını, güvenoyu yoluyla bile olsa, görevden alma yetkileri yoktu. Şayet bir karşılaştırma yapmak gerekirse, öyle görünüyor ki, Avusturya Parlamentosu, William ve Mary iktidarı sırasındaki İngiliz Parlamentosu’ndan bile daha zayıftı. Kontrol ve denge mekanizmaları gelişmemişti, siyasî sansür had safhadaydı. Örneğin, babamın Siegmund Karl Pflug müstear adıyla kaleme almış olduğu *Anno 1903* başlıklı parlak siyasî taşlaması; 1904 yılında yayımlanmasının hemen ardından polis tarafından toplatılmış ve 1918 yılına kadar yasaklanmış kitaplar listesinde kalmıştı.

Yine de, 1914 öncesi günlerde Çarlık Rusyası’nın batısındaki Avrupa’da liberal bir atmosfer vardı. Avusturya’da da egemen olan o atmosfer, bugün anlaşıldığı kadarıyla, bir daha geri dönmek üzere Birinci Dünya Savaşı tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bünyesinde barındırdığı çok değerli hocalarla Viyana Üniversitesi büyük bir özgürlük ve özerkliğe sâhipti. Viyana’da neredeyse müzik kadar önemli olan tiyatrolarda da bu hava hâkimdi. İmparator bütün siyasî partilerden uzak duruyordu, yönetimi altındaki hükûmetlerin hiçbirisiyle kendisini özdeşleştirmiş değildi. Esasen kendisi, kelimenin tam anlamıyla Soren Kierkegaard’ın Danimarkalı VIII. Cristian’a verdiği nasihate bağlı kalıyordu.¹

3. İlk Etkilenmeler

İçinde yetiştiğim ortam kitaplarla dolu bir ortamdı. Babam Dr. Simon Siegmund Carl Popper, öteki iki kardeşi gibi, Viyana Üniversitesi'nde hukuk hocasıydı. Zengin bir kütüphanesi vardı, her yer kitapla doluydu. Bunun tek istisnası, içinde bir Bösendorfer marka kuyruklu konser piyanosu ile Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert ve Brahms'ın birçok eserinin bulunduğu yemek odasıydı. Sigmund Freud'la aynı yaşta olup, onun eserlerini kütüphanesinde bulunduran ve yayınlanır yayınlanmaz okuyan Babam, hukuk müşaviri avukattı. Annem Jenny (Schiff) Popper'a gelince, müzik konusuna değinirken ondan daha çok bahsedeceğim. Babam tanınmış bir hatipti. Onu mahkemede savunma yaparken sâdece bir kez, o da bizzat benim sanık olduğum bir dava sırasında gördüm, 1924 veya 1925 yılındaydı. Dava, benim kanaatime göre, gayet açıktı.² Bundan dolayı babamdan beni savunmasını istemiş değildim; kendisi bunun için ısrar ettiğinde de mahcup olmuştum. Fakat konuşmasındaki müthiş sâdelik, netlik ve samimiyet beni çok etkilemişti.

Babam mesleğinde çok gayretliydi. Viyana'nın son liberal Belediye Başkanı olan Dr. Carl Gröbl'ün bir arkadaşı ve ortağıydı, onun hukuk bürosunu devralmıştı. Oturduğumuz apartmanın bir parçası, olan bu ofis Viyana'nın kalbinde, Stephanskirche Katedrali'nin ana kapısının karşısındaydı. Bu ofiste uzun saatler çalışsa da, o bir avukattan ziyâde bir âlim, bir tarihçiydi. Kütüphanesinin tarih bölümü dikkate değerdı, özellikle Helenistik dönem ile 18. ve 19. Yüzyıllar ile ilgileniyordu. Şiir yazar, Yunanca ve Latince şiirleri Almanca'ya çevirirdi. (Bu konulardan nâdiren bahsederdi. Tamamen tesadüf eseri olarak bir gün Horace'ın hafif şiirlerinin çevirilerine rastladım. Hiciv ve mizah alanında özel bir

yeteneğe sahipti.) Felsefeye karşı yoğun bir ilgisi vardı. On-
dan devraldığım Platon, Bacon, Descartes, Spinoza, Locke,
Kant, Schopenhauer ve Eduard von Hartmann'ın eserleri
hâlâ bendedir. Bunun yanı sıra *Yunan Düşünürleri* adlı der-
lemesine çok değer verdiği Theodor Gomperz tarafından
Almanca tercüme hâlinde derlenmiş J. S. Mill'in bütün
eserleri; Kierkegaard'ın eserlerinin çoğu, Nietzsche'ninki-
ler, Eucken'in çalışmaları, Ernst Mach'inkiler, Fritz Mauth-
ner'in *Critique of Language* ve Otto Weininger'in *Geschlecht
und Charakter* adlı eserleri de bendedir. (Adını verdiğim son
iki eserin ikisinin de Wittgenstein üzerinde etkili oldukları
anlaşıyor.)^{2a} Ayrıca Darwin'in kitaplarının çoğunun tercü-
meleri de hâlâ bendedir. (Çalışma odasında Darwin ve Scho-
penhauer'ın resimleri asılıdır.) Doğal olarak, Alman, Fransız,
İngiliz, Rus ve İskandinav edebiyatının tanınmış yazarları
zaten vardı. Ancak temel ilgi alanlarından biri toplumsal so-
runlardı. Yalnızca Marx ve Engels, Lasalle, Karl Kautsky ve
Eduard Bernstein'in önemli eserlerine değil, aynı zamanda
Böhm-Bawerk, Carl Menger, Anton Menger, P. A. Kropot-
kin ve Josef Popper-Lynkeus gibi Marx'ı eleştiren yazarlar-
ın eserlerine de sâhipti. (Bu sonuncusu, baba tarafından
dedemin memleketi olan küçük kasabadan olduğuna göre,
benim uzak bir akrabam olmalıydı.) Kütüphanenin bir de,
Bertha von Suttner, Friedrich Wilhelm Förster ve Norman
Angell'in kitaplarından oluşan barışçı bölümü mevcuttu.

Durum böyle olunca, ben daha onları okuyabilir hâle
gelmeden çok önce bile kitaplar benim hayatımın bir par-
çası olmuştu. Üzerimde büyük ve kalıcı bir etki yaratan
ilk kitap, henüz okumayı öğrenmeden kısa bir süre önce
annemin iki kız kardeşimle bana okuduğu kitaptı. (Ben üç
çocuğun en küçüğüydüm.) İsveçli büyük yazar Selma La-
gerlöf tarafından çocuklar için yazılmış, güzel bir Almanca

çevirisi olan (İngilizce çevirisi *The Wonderful Adventures of Nils* [*Nil'lerin Mûthiş Maceraları*] başlığını taşıyan) bir kitaptı. Uzun yıllar bu kitabı, yılda en az bir kez olmak üzere, tekrar tekrar okudum; zamanla Selma Lagerlöf'ün yazdığı her şeyi muhtemelen defâlarca okumuşumdur. Kuşkusuz dikkate değer bir eser olsa da, onun *Gösta Berling* adlı ilk romanını sevmem. Ama onun dışındaki bütün kitapları benim için birer şâheserdir.

Okumayı, daha düşük düzeyde de olsa yazmayı öğrenmek, hiç şüphesiz bireyin entelektüel gelişiminin en önemli olaylarıdır. Bunlarla mukayese edilebilecek başka hiçbir şey yoktur, zira kendileri için konuşmayı öğrenmenin ne demek olduğunu hatırlayabilen çok az kişi vardır. (Helen Keller bunun en önemli istisnasıdır.) İlk öğretmenim Emma Goldberger'e sonsuza değin minnettar kalacağım, bana üç R'yi öğrettiği için. Sanırım bir çocuğa öğretilmesi gereken en önemli şeyler bunlardır; hattâ bazı çocukların bunları öğrenmeleri için ayrıca öğretme ameliyesi de gerekmez. Geri kalan her şey ortamdır; bir de, okuma ve düşünme yoluyla öğrenmektir.

Ailem, İlkokul öğretmenim ve Selma Lagerlöf dışında, erken entelektüel gelişimim üzerindeki en büyük etki, öyle sanıyorum ki, hayat boyu arkadaşım olmuş Arthur Arndt'tan geliyordu. Kendisi Napoleon Savaşları döneminde Alman milliyetçiliğinin kurucu önderlerinden biri olmuş olan Ernst Moritz von Arndt'ın bir akrabasıydı.³ Arthur Arndt sıkı bir anti-milliyetçiydi. Alman asıllı olmakla birlikte Moskova'da doğmuş, gençliği de orada geçmişti. Benden yaklaşık yirmi yaş daha büyüktü; kendisiyle 1912'de tanıştığımız zaman otuz yaş civarındaydı. Riga Üniversitesi'nde mühendislik tahsili yapmış, 1905'teki başarısız Rus Devrimi sırasında öğrenci liderlerinden biri olmuştu.

Bir sosyalistti, ama aynı zamanda, liderlerinden bazıları-
nı 1905'ten şahsen tanıdığı Bolşeviklere şiddetle karşıydı.
Ona göre Bolşevikler sosyalizmin Cizvitleriydi; yani, kendi-
lerine göre büyük amaçların araçları meşrulaştırdığına ina-
nan, bunun için de mâsum insanları, hattâ kendilerini bile
kurban etmeye eğilimli kişilerdi bunlar. Arndt ateşli bir
Marksist değildi, ama yine de Marx'ın o güne kadarki en
önemli sosyalizm teorisyeni olduğunu düşünüyordu. Beni
sosyalist düşünceleri dinlemeye gayet istekli buldu; hiçbir
şey, bana öyle geliyordu ki, yoksulluğu sona erdirmekten
daha önemli olamazdı. Arndt ayrı zamanda Ernst Mach ve
Wilhelm Ostwald'ın öğrencileri tarafından başlatılmış olan
ve kendilerine "Monistler" diyen bir hareketle de çok ya-
kından (babamdan çok daha fazla) ilgiliydi. (Mach'ın kat-
kıda bulunduğu meşhur Amerikan dergisi *The Monist* ile de
bir bağlantısı vardı.) Bu hareketin mensupları bilim, epis-
temoloji ve şimdilerde bilim felsefesi olarak adlandırılabil-
ecek şeyle ilgileniyordu. Viyana'nın Monistleri arasında
"yarı-sosyalist" Popper-Lynkeus'un hatırı sayılır bir tâkipçi
kitlesi vardı, Otto Neurath da bunlardan biriydi.

Sosyalizm üzerine ilk okuduğum kitap (muhtemelen
arkadaşım Arndt'ın etkisi altında -zira babam beni etki-
lemeye pek hevesli değildi- Edward Bellamy'nin *Looking
Backward (Geriye Bakmak)* adlı eseriydi. Kitabı on iki yaşla-
rında okumuş olmalıyım, beni çok etkilemişti. Arndt beni
pazar günü Monistlerce Viyana Ormanları'na düzenlenen
gezintilere götürür, bu gezilerde Marksizm ve Darwinizmi
anlatır, sorularımı cevaplardı. Kuşkusuz bunların çoğu be-
nim idrak kabiliyetimin ötesindeydi, fakat yine de ilginç ve
heyecan verici şeylerdi.

İşte Monistlerin o pazar gezintilerinden biri, 28 Haziran
1914 günüydü. Akşama doğru Viyana varoşlarına yakla-

şırken duyduk ki, Avusturya tahtının vârisi Arşidük Franz Ferdinand Saraybosna'da uğradığı bir sûikast sonucu öldürülmüş. Bu olaydan bir hafta kadar sonra annem beni ve iki kız kardeşimi yaz tâtili için Salzburg'tan fazla uzak olmayan Alt-Aussee köyüne götürdü. Orada, on ikinci yaş günümde babamdan bir mektup aldım, niyetlendiği hâlde doğum gününe gelemediği için üzgün olduğunu söylüyor, “çünkü ne yazık ki, savaş kapıda” diyordu. Bu mektup tam da Avusturya-Macaristan ile Sırbistan arasında savaş ilân edildiği gün elime geçtiğine göre, öyle görünüyor ki, babam savaşın gelmekte olduğunu anlamıştı.

4. Birinci Dünya Savaşı

Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde on iki yaşındaydım. Savaş yılları ve sonrası benim entelektüel gelişime pek çok bakımdan damgasını vurmuştur. O yıllar beni genel geçer fikirlere, özellikle de siyasî fikirlere karşı eleştirel bakar hâle getirmiştir.

Şüphesiz, o günlerde savaşın ne demek olduğunu çok az insan biliyordu. Ülkenin her yanında, bizim daha önceleri savaş tamtamları yapanlardan uzak çevremizin bazı üyelerinin bile katıldığı, kulakları sağır eden bir vatanseverlik yaygarası vardı. Babam üzgündü. Fakat Arndt yine de bir şeylerden umutluydu. Rusya'da demokratik bir devrim olmasını ümit ediyordu.

İleriki yıllarda o günleri sık sık hatırladım. Savaştan önce, bizim çevrenin pek çok üyesi barışçıl siyasî teorilerden yanaydı, mevcut düzene hayli eleştirel bakardı; Avusturya ile Almanya arasındaki ittifaka ve Avusturya'nın Balkanlarda, özellikle de Sırbistan'da izlediği yayılmacı politikalara karşıydı. Bu insanların âniden, muhalif oldukları politikaları savunur hâle gelivermiş olmaları beni şoke etmişti.

Bugün bu durumu birazcık daha iyi anlıyorum. Mesele sâdece kamuoyu baskısı değildi. Aynı zamanda korku da söz konusuydu; savaş zamanında otoritelerin kendilerinden farklı görüşte olanlara karşı alması muhtemel şiddetli önlemler korkusu vardı, zira “farklı görüşte olmak”la “vatana ihanet” arasına kesin bir çizgi çekilemezdi. Ama o zamanlar kafam çok karışmıştı. Almanya ve Fransa’nın sosyalist partilerine ne olduğu, bunlara hâkim olan enter-nasyonalist düşüncenin nasıl çözüldüğü hakkında tabii hiçbir şey bilmiyordum. (Bu olayların nefis bir anlatımı Roger Martin du Gard’ın *Les Thibaults* adlı eserlerinin son ciltlerinde bulunabilir.)⁴

Birkaç hafta sonra, okulumdaki savaş propagandasının etkisi altında, genel havadan biraz etkilenir hâle gelmiştim. 1914’ün sonbaharında “Barışı Kutlamak” başlıklı ahmakça bir şiir yazdım. Şiirde Avusturyalılar ile Almanların saldırıya başarıyla karşı koydukları sanısı dile getiriliyor (o zaman “bizim” saldırıya uğramış olduğumuza inanıyordum) ve barışın yeniden tesis edilmesi betimlenip kutlanıyordu. Pek de savaş yanlısı bir şiir olmamasına rağmen, çok geçmeden “bizim” saldırıya uğramış olduğumuz hayâlîne kapıldığım için müthiş utanır olmuştum. Fark etmiştim ki, Avusturya’nın Sırbistan’a Almanların da Belçika’ya saldırısı son derece korkunç şeylerdi ve devasa bir propaganda aygıtı bizi bu saldırıların haklı olduğuna ikna etmeye çalışıyordu. 1915–16 kışında, hiç kuşkusuz savaş öncesi dönemin sosyalist propagandasının etkisi altında, Avusturya ve Almanya’nın davasının haksız bir dava olduğuna, dolayısıyla savaşı kaybetmeyi hak ettiğimiz kanısına varmış (ve dolayısıyla, safça ileri sürdüğüm gibi) “Bu savaşı kaybetmeliyiz.” demiştim.

Bir gün, sanırım 1916 yılında olmalı, bu görüşün mâkul derecede iyi hazırlanmış bir ifadesiyle babama yaklaştım,

ancak o beklediğim kadar tepki vermedi. Savaşın doğruları ve yanlışları konusunda benden daha kuşkuluydu; savaşın sonuçları konusunda da öyle. Her iki açıdan da şüphesiz haklıydı, açıkçası ben bu işleri abartılı bir tarzda ele almıştım. Yine de benim görüşlerimi gayet ciddiye aldı ve uzunca bir tartışmadan sonra söz konusu fikirleri destekleme eğilimini ifade etti. Arkadaşım Arndt da aynı şekilde davrandı. Artık çok az kuşku kalmıştı.

Bu arada eli silâh tutan bütün kuzenlerim Avusturya ordusunda asker olarak savaşıyordu, arkadaşlarımızın çoğu da öyle. Annem yine yaz tatilemiz için bizi Alplere götürmüştü, 1916'da yine Salzkammergut'taydık. Bu kez ağaçlıklı bir tepede yüksek bir yerde küçük bir ev kiraladığımız Ischl'deydik. Annem ve babamın bir arkadaşı olan, Freud'un kız kardeşi Rosa Graf da bizimle birlikteydi: Benden sâdece beş yaş büyük olan oğlu Hermann cepheye gitmeden önce üniformasıyla bizi ziyarete gelmişti. Çok geçmeden de ölüm haberi geldi. Annesinin ve kız kardeşinin (ki Hermann'ın kız kardeşi Freud'un gözde yeğeniydi) üzüntüsü unutulur gibi değildi. Bu olay öldürülenler, yaralılar veya kayıp insanlara âit korkunç derecede uzun listelerin ne anlama geldiğini daha iyi kavramamı sağlamıştı.

Kısa bir süre sonra siyasî meseleler yeniden kendilerini hissettirmeye başlamıştı. Eski Avusturya; Çekler, Slovaklar, Polonyalılar, güney Slavlar (Yugoslavlar) ve İtalyanca konuşan insanlardan oluşan çok-uluslu bir devlettir. Çekler, Slavlar ve İtalyanların Avusturya ordusundan kaçıp karşı tarafa geçtiklerine ilişkin söylentiler yayılıyordu. Çözümle başlamıştı. Hâkim olarak görev yapmakta olan bir aile dostumuz, profesyonel olarak araştırmak durumunda kaldığı Pan-Slavik hareketten ve Viyana ve Prag Üniversitelerinde hocalık yapan bir düşünür ve Çeklerin lideri olan Masar-

yk'ten söz etti. Çek dili konuşan Avusturyalı savaş esirlerinin, Rusya'da Çeklerden teşekkül bir ordu kurduklarını duyuyorduk. Ve nihâyet vatana ihanet nedeniyle ölüm cezaları verildiğine ve de Avusturya otoritelerince sadâkatin-den kuşku duyulan insanlara karşı yöneltilen teröre dâir birtakım söylentiler kulağımıza geliyordu.

5. Erken Bir Felsefî Sorun: Sonsuzluk

Uzun zamandan beri dilin yanlış kullanımından kaynaklanan bilmecelerden ibaret olmayan gerçek felsefî sorunların var olduğuna inanmışımdır. Bu sorunların bazıları çocuksu derecede açıktı. Öyle bir şey oldu ki, bunlardan birine daha çocukken, muhtemelen sekiz yaşlarında, takıldım kaldım.

Her nasılsa güneş sistemi ve uzayın (şüphesiz Newtoncu uzayın) sonsuzluğunu duymuştum ve korkuyordum: Uzayın ne sonlu olduğunu tasavvur edebiliyordum (öyle olsa o zaman onun dışında ne vardı?), ne de sonsuz olduğunu. Babam, bu konuyu (dediğine göre böyle şeyleri açıklama konusunda gayet usta olan) kardeşlerinden birine sormamı önerdi. Amcam bana her şeyden önce, “sürekli devam edip giden bir dizi rakam”la bir sorunum olup olmadığını sordu. Bir sorunum yoktu. Ardından şunu hayâlimde canlandırmamı istedi: Bir öbek tuğla düşün, ona bir tuğla daha ekle, bir tuğla daha, bu şekilde bir sona varmaksızın devam et; böyle yapmakla evrenin boşluğunu doldurmak mümkün olmazdı. Biraz isteksizce de olsa, bunun oldukça yararlı bir cevap olduğunu kabûl ettim, ama tam anlamıyla tatmin olmuş da değildim. Şüphesiz ki, hâlâ hissettiğim şüpheleri formüle etmekte yetersiz kalıyordum: Mesele potansiyel sonsuzlukla fiilî sonsuzluk arasındaki farktı ve de fiilî (*actual*) sonsuzluğun potansiyele indirgenmesinin imkânsızlığıydı. Problem, Kant'ın antinomisinin ilk parçasıydı (uzamsal) ve (özellikle

zamansal kısım eklenirse) ciddi, –hele hele Einstein’ın evrenin sonlu yarıçaptan oluşan kapalı bir Reimanyen uzay olduğunu göstermek suretiyle çözme umutlarının az çok terk edilmesinden sonra– hâlâ çözülmemiş⁵ bir felsefî problem di. Tabii ki, beni rahatsız eden şeyin ucu açık bir problem olabileceği aklıma gelmemişti. Daha ziyâde, öyle sanıyordum ki bu soru, amcam gibi zeki bir yetişkinin anlayabileceği, benimse çok câhil, çok genç, veyahut çok aptal olduğum için tamamen kavrayamadığım bir sorudur.

Sonraki yaşlarımdan, on iki veya on üç yaşlarında olduğum zamanlardan, buna benzer birkaç soru daha hatırlıyorum; ciddi sorunlar bunlar, bilmeceler değil. Örneğin, hayatın başlangıcıyla ilgili Darwinci kuramın açık bıraktığı sorular gibi, hayatın yalnızca kimyasal bir süreç olup olmadığıyla ilgili sorular. (Ben organizmaların alevden müteşekkil olduklarını söyleyen teoriden yanaydım.)

Bunlar, sanırım, çocuk olsun yetişkin olsun, Darwin hakkında bir şeyler duymuş olan hiç kimsenin kaçınamayacağı sorunlardır. Bunlarla bağlantılı olarak deneysel çalışmaların yapılıyor olması bu sorunların felsefî niteliğini değiştirmez. Bunun için, derinlikli bir tarzda felsefî sorunların var olmadığını ortaya koymamız, ya da bunların doğaları gereği çözülemez/hâlledilemez, (belki de bizim tarafımızdan çözülebilir değil) olduklarını kabûl etmemiz lâzım.

Bu tür sorunlara karşı benim şahsî tutumum uzun süre bu şekilde kaldı. Beni rahatsız eden şeylerin hiçbirinin uzun zaman önce çözülmüş olmadığına asla ihtimâl vermedim; hiçbirinin yeni bir şey olabileceği de aklımdan geçmedi. *Das Monistische Jahrhundert* dergisinin editörü Wilhelm Ostwald gibi insanların bütün cevapları bildiğinden hiç kuşku yoktu. Bu sorunların çözümünde karşılaştığım zorluklar, tamamen benim sınırlı idrak düzeyimden kaynaklanıyordu.

6. İlk Felsefi Başarısızlığım: Özcülük (Essentialism) Sorunu

Entelektüel gelişimimde hayati önem taşıyan ilk felsefi meseleyi ve bununla ilgili ilk tartışmayı hatırlıyorum. Sorun *benim kelimelere ve onların anlamlarına (ya da kelimelerin “doğru anlamı”na)* önem atfetmeyi reddeden tavrımdan kaynaklanıyordu.

On beş yaşlarında olmalıydım. Babam, Strindberg’in otobiyografisinin bazı ciltlerini okumamı önermişti. Hangi pasaj beni dürttü hatırlamıyorum, babamla bir sohbette, Strindberg’in benim obskürantist* bulduğum tavrını eleştirdim: Yaptığı şey belirli sözcüklerin “doğru” anlamlarından önemli bir şeyler çıkarsama girişimiydi. Ancak itirazlarımı vurgulamaya çalıştıkça, babamın ne demek istediğini anlamadığını görmenin beni rahatsız ettiğini, hattâ şaşırttığını hatırlıyorum. Mesele bence gayet açıktı; fakat yine de tartışma sürüp gidiyordu. Gecenin geç vaktinde tartışmaya nokta koyduğumuzda fazla etkili olamadığımı fark etmiştim. Önem meselesi üzerinde aramızda büyük bir uçurum vardı. O tartışmadan sonra *kelimeler ve onların anlamları hakkında asla tartışmama* ilkesini dâima hatırlamam gerektiğini kendi kendime nasıl hararetle telkin etmeye çalıştığımı hatırlıyorum. Zira bu tür argümanlar aldatıcı ve önemsizdi. Dahası, bu basit ilkenin iyi bilinmesi ve yaygın kabul görmesi gerektiğinden hiç kuşku duymadığımı anımsıyorum. Hem Strindberg’in hem de babamın, bu konularda zamanın gerisinde kaldıklarından kuşkulanıyordum.

Yıllar sonra onlara bir haksızlık yapmış olduğumu; kelimelerin, özellikle de tanımların anlamlarının önemine olan inancın neredeyse her yerde geçerli olduğunu fark

* *Obscurantism*: İlim, ilerleme ve medeniyet karşıtlığı; cehalet taraftarlığı. (–ç.n)

edecektim. Daha sonraları “özcülük”⁶ (essentialism) adını verdiğim tutum hâlâ yaygındır, bir okul çocuğu olarak hissettiğim başarısızlık duygusu, sonraki yıllarda da sık sık kapımı çalmıştır.

Bu başarısızlık duygusunun ilk tekrarı babamın kütüphanesindeki bazı felsefî kitapları okumaya çalışırken söz konusu oldu. Kısa sürede fark ettim ki, Strindberg’in ve babamın tutumu oldukça yaygındı. Bu benim için büyük güçlükler ve felsefeye karşı bir soğukluk doğurdu. Babam (belki bir çare olarak) Spinoza’yı denememi önermişti. Ne yazık ki onun *Mektuplar*’ını denemedim. Ancak denediğim *Ethics* (Etik) ve *Principles According to Descartes* (Descartes İlkeleri) adlı kitaplarının ikisi de keyfi, anlamsız ve de soru işaretleri yüklü görünen tanımlarla doluydu. Bu durum hayatım boyunca Tanrı ile ilgili olarak ileri sürülen teorilerden hoşlanmamama yol açmıştır. (Teoloji, hâlâ o kanıdayım ki, inanç yokluğundan kaynaklanır.) Yine öyle hissediyordum ki, okuldayken benim için en büyüleyici konu olan geometriyle Spinoza’nın “*more geometrico*”su arasındaki benzerlik oldukça yüzeyseldi. Kant farklıydı. *Kritik*’i çok daha zor bulsam da, onun gerçek sorunlar hakkında yazılmış olduğunu görebiliyordum. (Fazla anlayarak olduğunu sanmıyorum, ama kesinlikle büyülenerek) *Kritik*’in ikinci baskısına (Benno Erdmann’ın yaptığı baskı) yazılmış Önsöz’ü okumaya çalıştıktan sonra, sayfaları çeviriyor, Antinomilerin tuhaf dizilişinden çarpıldığımı, kafamın karışmış olduğunu hatırlıyorum. Konuyu anlamadım. Kant’ın (veya her kim olursa, birinin) “akıl kendisiyle çelişebilir” derken ne demek istemiş olabileceğini anlamıyordum. Yine de ilk Antinomi tablosundan görüyordum ki, orada tartışılanlar gerçek sorunlardır; aynı zamanda, Önsöz’den anlıyordum ki, bu meseleleri anlamak için matematik ve fizik bilmek gereklidir.

Ancak bu noktada, tartışmanın altında yatan asıl meseleye geri dönmem gerektiğini sanıyorum; üzerimdeki etkisini çok iyi hatırladığım bir mesele bu. Beni, bugün bile çağdaşlarımın çoğundan ayıran bir mesele. Bu, benim, bir filozof olarak sonraki hayatım için o kadar önemli hâle gelmiştir ki, bunu biraz ayrıntılı olarak incelemem gerektiğini düşünüyorum.

7. Özcülük ile İlgili Uzun Bir Arasöz: Beni Çağdaş Filozofların Çoğundan Hâlâ Ayıran Şey

Ben buna iki nedenle sapma diyorum. İlki, bu bölümün üçüncü paragrafında yer alan özcülük karşıtlığının formülasyonu, kuşku götürmez biçimde taraflı ve arka plan-da kalmış durumdadır. İkinci neden, bu bölümün sonraki kısımlarının, (hepten ihmâl etmese de) netleştirmek için ömrümü verdiğim bir meseleyi tartışmaya ayrıldığı kadar, entelektüel gelişimimin hikâyesine ayrılmamış olmasıdır.

Şu formülasyonun henüz onbeş yaşımıdayken zihnimde şekillendiğini öne süreceğim değilim, ancak önceki bölümde babamla yaptığımı söylediğim tartışmada ulaştığım tutumu nasıl daha iyi ifade edebileceğimi de bilmiyorum:

Kendine asla, kelimeler ve bunların anlamlarıyla ilgili tartışmaları ciddiye almak gafletinde bulunma izni verme. Ciddiye alınması gereken sorunlar, olgular ve olgularla ilgili çıkarsamalarla ilgili sorunlardır: Kuramlar ve hipotezler; ve bunların gündeme getirdiği, çözdüğü sorunlar.

Bundan böyle kendi kendime yaptığım bu küçük tavsiyeye özcülük karşıtı telkin diyeceğim. Çok daha sonraki bir tarihte gündeme gelmiş olması muhtemel kuramlara ve hipotezlere referans olması bir yana, bu telkin, kelimeler ve onların anlamlarına ilişkin endişeler ve münâkaşaların kurduğu tuzakların ilk kez farkına vardığımda hissettiğim

duyguların en uygun ifadesi, herhâlde böyle bir şey olurdu. Lâfzî sorunlar uğruna gerçek sorunların bir kenara bırakılması: Hâlâ da öyle düşünüyorum ki, entelektüel mahvoluşun en emin yoludur bu.

Ne var ki, bu meseleyle ilgili düşüncelerim, uzun süre, tüm bunların özellikle filozoflar tarafından –bu insanlar gündemi yeterince tâkip ettikleri sürece– iyi bilinen şeyler olması gerektiğine dâir, çocukça ama sağlam inancım tarafından engellendi. Bu inanç daha sonraları, felsefî kitapları daha ciddi biçimde okumaya başladığımda, sözcüklerin görece önemsizliğiyle ilgili sorunumu felsefenin standart sorunlarından biriyle özdeşleştirmeye çalışmama yol açtı. Böylelikle, sorunun klasik evrensel kategoriler (tümeller/*universals*) sorunuyla çok yakından ilintili olduğuna karar verdim. Her ne kadar kısa süre sonra sorunumun söz konusu klasik sorunla özdeş olmadığını fark etmiş olsam da, bunu klasik sorunun bir varyantı olarak görme yönünde büyük bir gayret sarf ettim. Bu bir hataydı. Ama sonuçta tümeller sorunu ve onun tarihçesiyle yakından ilgilenir hâlde gelmiştim. Çok geçmeden, klasik evrensel sözcükler ve bunların anlamı (veya ifade ettiği veya demek istediği şey) sorununun ardında daha derin ve daha önemli bir sorunun yattığı sonucuna vardım: Evrensel yasalar ve bunların gerçekliği sorunu; yani, düzenlilikler problemi.

Tümeller sorunu bugün bile hâlâ, bir kelimeler veya dil kullanımı, ya da durumlardaki benzerlikler ve bunların dilsel (linguistik) sembolizmimizde düzenliliklerle nasıl eşleştikleri sorunuymuş gibi görülüyor. Oysa bana gayet açık görünüyordu ki, sorun çok daha geneldi; esas itibarıyla sorun, biyolojik olarak benzeşen durumlara *benzer biçimde tepki verme* sorunuymuştu. Bütün (ya da hemen hemen bütün) tepkiler, biyolojik olarak, beklentisel bir değer taşıdıkların-

dan, tahmin ya da beklenti sorununa, dolayısıyla düzenliliklere adaptasyon sorununa yönelmiş oluyordu. Hayatım boyunca yalnızca filozofların “dış dünya” dedikleri şeyin varlığına inanmakla kalmamış, aynı zamanda, aksi görüşün ciddiye alınmaya değmez olduğunu düşünmüşümdür. Bu, meseleyi kendi kendimle tartışmadığım veya örneğin “nötr monizm” benzeri idealist pozisyonları denemediğim anlamına gelmiyor. Bununla birlikte her zaman bir *realizm* taraftarı oldum ve bu durum beni tümeller sorunu çerçevesinde *realizm* teriminin oldukça farklı bir anlamda –*nominalizm* karşıtlığını ifade etmek üzere– kullanılıyor olması olgusuna karşı duyarlı hâle getirdi. Bu yanıltıcı kullanımdan kaçınmak için, *Tarihselciliğin Sefaleti* üzerinde çalışırken (muhtemelen 1935’te, bkz. Söz konusu kitaptaki “Tarihsel Not”) nominalizm karşıtı her tür klasik pozisyonu adlandırmak –özellikle de Platon ve Aristoteles’in teorileri (ve de modern düşünürlerden Husserl’in– “özlerin sezgisi”) için “özcülük” terimini ortaya attım.

Bu adı seçmeden en az on yıl önce şu gerçeğin farkına varmıştım ki, klasik tümeller sorunu (ve bunun biyolojik varyantı)na bakışla, benim kendi sorunun *bir yöntem sorunuydu*. Nihâyetinde, başlangıçta kafama koyduğum şey, şu yol yerine bu yoldan düşünmeye, ilerlemeye teşvikti. Bundan dolayı, “özcülük” ve “anti-özcülük” terimlerini icat etmeden çok önce, “nominalizm” terimine “metodolojik” sıfatını eklemek suretiyle, “metodolojik nominalizm” terimini kullanmıştım. (Şimdi bu adlandırmanın biraz yanıltıcı olduğunu düşünüyorum. “Nominalizm” teriminin tercih edilmesi, benim tutumumu iyi bilinen bir pozisyonla özdeşleştirme, veya en azından kendi pozisyonumla böylesi yaygın bilinen bir pozisyon arasında benzerlikler bulma girişiminin bir sonucuydu. Ancak klasik “nominalizm” benim hiçbir zaman kabûl etmediğim bir pozisyondu.)

1920'lerin başlarında bu fikirleri bir ölçüde etkileyen iki tartışmam oldu. İlki, iktisatçı ve siyaset teorisyei Karl Polanyi ile yapılan bir tartışmaydı. Polanyi benim "metodolojik nominalizm" olarak tanımladığım şeyin doğal bilimlerin özelliği olduğunu ama sosyal bilimlerin özelliği olmadığını düşünüyordu. İkinci tartışma, büyük bir özgün düşünür ve âlim olan ve benim pozisyonumu kelimelerin her *iki* anlamında da "realist" olarak nitelendirmek suretiyle, beni şoke eden Heinrich Gomperz'le aramda geçmişti.

Şimdi geriye dönüp baktığımda hem Polanyi'nin hem de Gomperz'in haklı olduklarını görüyorum. Polanyi haklıydı, zira doğal bilimler sözel tartışmalardan büyük ölçüde arınılmıştı, oysa sosyal bilimlerde sözel tartışma (verbalizm) her tarafa dal budak sarmış durumdaydı, bugün de öyledir. İş bununla da kalmıyor. Şunu da belirtmeliyim ki,⁷ sosyal ilişkiler, birçok bakımdan, son zamanlarda benim "üçüncü dünya" veya "dünya 3" dediğim dünyaya, kuramların, kitapların, fikirlerin ve problemlerin dünyasına aittir. Onu bir kavramlar dünyası olarak görmüş olan Platon'dan beri, esas itibarıyla özcülerin üzerinde çalıştıkları bir dünyadır bu. Gomperz haklıydı, zira bir "dış dünya"nın varlığına inanan bir realist zorunlu olarak kaosa değil, kozmosun varlığına; yani düzenliliklere inanırdı. Her ne kadar nominalizmden daha ziyâde klasik özcülüğe karşı olduğumu hissetsem de, benzerliklerin varlığı sorununun yerine düzenliliklere biyolojik adaptasyon sorununu koymakla "realizm"e nominalizmden daha yakın durduğumun farkına o zaman varamamıştım.

Bu meseleleri bugün bana göründükleri gibi açıklayabilmek için, ilk kez "Bilgi ve Cehaletin Kaynakları Üzerine"de⁸ yayımladığım bir fikirler tablosundan yararlanacağım.

FİKİRLER	
<i>yani</i>	
İSİMLER veya TERİMLER	ÖNERMELER veya ÖNERİLER
<i>ya da</i>	<i>ya da</i>
KAVRAMLAR	KURAMLAR
<i>ki</i>	
KELİMELEK	ÇIKARSAMALAR
<i>ile formül edilebilirler; bunlar</i>	
ANLAMLI	DOĞRU
<i>olabilirler; ve bunların</i>	
ANLAMI TANIMLAR	DOĞRULUĞU TÜRETMELER
<i>yoluyla</i>	
TANIMLAN(A)MAYAN KAVRAMLAR'a	İLKEL ÖNERMELER'e
<i>indirgenebilir</i>	
<i>bu araçlarla (indirgmeden ziyâde) bunların</i>	
ANLAMI	DOĞRULUĞU
<i>'n(u) tespit etme girişimi sonsuz bir geriye gidişe kapı aralar.</i>	

Bu tablonun kendi içinde oldukça sıradan bir yapısı vardır: *sol ve sağ* taraf arasındaki mantıksal analogi gayet iyi temellendirilmiştir. Ancak, benim şu şekilde yeniden formüle edilebilecek önermemi ortaya koymak üzere de bu tablo kullanılabilir.

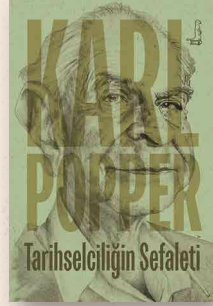
*Tablonun sol ve sağ taraflarındaki mantıksal analogi mükemmel olmasına rağmen, sol tarafı felsefî açıdan önemsizdir, buna karşılık sağ tarafı felsefî olarak büyük bir önem taşımaktadır.*⁹

TARİHSELÇİLİĞİN SEFALETİ

Karl Popper

Çeviren: Prof. Dr. Sabri Orman

978-605-9305-11-2
6. Baskı, Aralık 2017
13x19 cm
190 sayfa

Bilim ve toplum felsefesi alanlarının büyük filozofu Karl Popper'in *Tarihselçiliğin Sefaleti* adlı eseri, her iki felsefe disiplininin de problemlerini kendi kavşağında buluşturan çarpıcı bir kitaptır. Filozofun gerek *Açık Toplum* ve *Düşmanları* gerekse *Bilimsel Araştırmanın Mantığı* adlı eserleri, daha esaslı bir probleme ışık tutmak üzere bu kitapta bir araya gelmişlerdir.

Sosyal bilimlerin tabiat bilimlerine indirgenip indirgenmeyeceği probleminin tartışıldığı eser, daha temelde "tarihin bilimsel yöntemlerle tahmin edilebilir yasaları" olduğuna inanan toplum felsefelerinin bilimsellik iddialarını çürütmek istemektedir.

Bilim ve sosyal bilim ilişkilerinin incelendiği kitap boyunca merkezi kavram "tarih"tir. Fakat sefaleti öne sürülen asıl fikir "tarihsel" yöntem değil, tarihin modern ve tehlikeli bir kavranışı olan "tarihselci" düşünce tavrıdır.

Popper, tarihteki değişmez ve önceden kestirilebilir kanunların bu etkileyici eleştirisini tüm "tarihsel kaderin amansız kanunlarındaki faşist ve komünist inançların kurbanı olmuşlara" ithaf etmiştir.

Kısa ve etkileyici şekilde yazılmış bu eser; okurlara, entelektüellere ve politika yapıcılara nesiller boyunca ilham kaynağı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana sosyal bilimlerin alanında yazılmış en önemli kitaplardan biri olarak kabul edilen *Tarihselçiliğin Sefaleti*, bu büyük düşünürün fikirlerini anlama yolunda ışık tutuyor.

BU YÜZYILIN DERSİ

Özgürlük ve Demokratik Devlet Üzerine
İki Konuşmayla Birlikte

Karl Popper

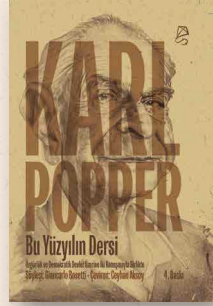
Çeviren: Ceyhan Aksoy

978-605-69360-2-9

4. Baskı, Temmuz 2019

13x19 cm

140 sayfa

“İyimserlik ahlaki bir görevdir.”

20. Yüzyılın en etkileyici düşünürlerinden Karl Popper, sahip olduğumuz demokratik sistemi muhafaza etmede üzerimize düşen sorumlulukların farkında olmamız gerektiğini hatırlatıyor. Yarının dünyasını yaratacak olan şey bizim eylemlerimiz olacaktır.

Gazeteci Giancarlo Bosetti'nin yaptığı bu söyleşilerde Popper geniş bir yelpazede çağdaş siyasal ve toplumsal meseleler üzerine konuşuyor. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden üçüncü bir dünya savaşı tehlikesine, çocuklarımıza karşı yükümlülüklerimizden televizyonun potansiyel zararlı etkilerine kadar birçok konudan bahsediyor. Toplumumuzdaki yükselen şiddet ve bencilliğin, eğer önlem almazsak medeniyetimizi tehlikeye atacağı konusunda uyarıyor. Kitap aynı zamanda demokrasi teorisi üzerine iki konuşma da içeriyor; demokrasinin hiçbir zaman halkın yönetimi olmadığını (olamayacağını ve olmaması gerektiğini) ama tiranlığı önleyebilmek için elimizdeki en iyi yöntem olduğunu ikna edici bir şekilde savunuyor.

Yeni çıkan kitaplarımızdan ve kampanyalardan haberdar olmak için;

goo.gl/akpJyS

linkini ziyaret edin

veya aşağıdaki kare barkodu akıllı telefonunuza okutun

Serbest
Kitaplar
.com